

Dincoace de legende,
dincolo de controverse

GUSZTÁV-MIHÁLY HERMANN

O scurtă istorie
a secuilor

Percepția schimbătoare asupra istoriei. În loc de introducere

„Pentru apărarea creștinătății împotriva barbarilor, cel mai mult a făcut acea națiune secuiască ce stăpânește parte importantă din Transilvania, iar meritele ei războinice sunt de lăudat atât în privința trecutului, cât și în cea a prezentului.“*

Rândurile de mai sus nu apar în vreo veche cronică maghiară, ci – fapt probabil surprinzător pentru unii cititori – într-un document emis la 28 noiembrie 1599 de însuși Mihai Viteazul, în calitatea sa de căpitan general și locțiitor al împăratului Rudolf al II-lea. Este vorba despre un act privilegiat acordat secuilor, prin care voievodul le redă libertățile și drepturile colective de pe vremea stăpânirii regilor Ungariei, care au fost restrânse drastic de primii principii ai Transilvaniei. De asemenea, ar putea să fi fost trecute cu vederea și acele pagini din *Românii supt Mihai-voievod Viteazul* unde Bălcescu îi elogiază pe „vitejii săcui“, care au avut un rol decisiv în luptele cu turcii, dar și în obținerea stăpânirii asupra Ardealului și a Moldovei. Fără ei, „pohta ce a pohtit“ domnul Țării

* Szabó, 1880. (*Tr. a.*)

Românești nu s-ar fi împlinit în timpul vieții acestuia. Și probabil, puțini sunt (chiar printre secui) cei care știu că steagul secuiesc are ca model stindardul de luptă al lui Mózes Székely (Moise Secuiul, cum îl găsim în cărțile românești, de la Bălcescu încoace), comandant de oști și om de încredere al lui Mihai Viteazul. Nicolae Iorga remarca, la rândul său, în 1906: „Secuii au iubit și ajutat, în toată desfășurarea trecutului, pe domnii noștri cei războinici: Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Mihai Viteazul, Radu Șerban, împotriva ungurimii de nemeși care voia să-i îngenunche.“*

Înșiruirea unor astfel de fapte și reflectarea asupra lor nu are drept scop să servească dezbaterilor și polemicilor cu caracter naționalist (nici pro, nici contra secuilor), căci acest demers ar fi în contradicție cu spiritul istoric. Astfel, nici faptul că, la un moment dat, Mihai Viteazul a fost părăsit de unii comandanți secui, printre care și Moise Secuiul, nu poate fi judecat corect în lumina realității prezente. În plus, proiectarea în trecut a unor sentimente și orgolii de factură naționalistă actuale ar fi total anacronică, nu în ultimul rând din cauza faptului că în acele vremuri legămintele de loialitate se făceau pe alte criterii. Pe atunci noțiunea de „națiune“ – în sensul pe care îl are astăzi – era inexistentă. Nici măcar criteriul etnic sau cel al conștiinței de neam nu erau importante. Societatea transilvăneană era structurată pe *stări*, iar deciziile politice erau dictate de sistemul privilegiilor și de interesele acestora.

* Iorga, 1906, p. 714.

Îl putem cita în acest sens pe istoricul maghiar Jenő Szűcs, care remarca în urmă cu peste patru decenii: „Dacă am fi distribuit chestionare referitoare la loialitatea față de grup a indivizilor din secolul al XIX-lea, din răspunsurile tipice ar fi reieșit că orice om e mai întâi de toate francez sau ungar, în al doilea rând catolic ori protestant, radical sau conservator, în al treilea rând breton ori locuitor al ținutului Zala*, în al patrulea rând membru al asociației X, susținător al echipei Y și așa mai departe. Distribuind însă aceleași chestionare pe la 1300–1500 (și istoricul nu face altceva decât să chestioneze izvoarele), am fi primit următoarele răspunsuri tipice: oricine e în primul rând catolic (ortodox, musulman etc.), în al doilea rând vasal sau «familiar» al seniorului X, apoi breton sau locuitor al ținutului Zala, în al treilea rând cavaler, orășean ori țaran, în al patrulea rând supus al Coroanei franceze sau maghiare și doar în al cincilea rând «francez» (în sensul mai larg, cu substrat etnic al cuvântului, care însă se restrânge deocamdată la cei din nordul Franței) ori ungar.“** Putem face trimitere și la Iorga, care în 1915 explica sistemul „Unio Trium Nationum“ din Transilvania în felul următor: „Nu trebuie să-și închipuie cineva o adevărată organizare a trei națiuni conștiente de naționalitatea lor împotriva națiunii noastre. «Natio» pe vremea aceia nici nu însemna altceva decât o categorie socială, un element constituțional recunoscut formal prin legislație sau datine.“***

* Comitat și regiune istorico-etnografică din sud-vestul Ungariei.

** Szűcs, 1974, p. 89. (*Tr. a.*)

*** Iorga, 1915, p. 104.

Prin restrângerea drastică a drepturilor obștii secuiești, primii principii ai Transilvaniei au dereglat în parte acest sistem al națiunilor privilegiate, iar secuii au sancționat acest lucru. Luând partea lui Mihai Viteazul, nu au făcut-o din dragoste pentru cauza românilor sau a voievodului acestora, ci pentru că el le-a redat libertățile care țineau de autonomia lor tradițională. Gestul lor poate fi explicat doar în condițiile vremii respective și nu trebuie să influențeze sentimentele celor de astăzi, în sens pozitiv sau invers.

În cele de mai sus am încercat doar să atrag atenția asupra unui fapt pe care mulți pot fi tentați să-l ignore. Anume că perceperea fenomenului istoric este schimbătoare, diferind nu doar de la un grup uman la altul, dar și în cadrul aceluiași grup (popor, populația unei regiuni sau o categorie socială), de la o epocă la alta.

Autorul prezentelor rânduri se va strădui să prezinte în paginile următoare o imagine sintetică și obiectivă a trecutului secuilor. Va căuta să răspundă cât se poate de corect – bineînțeles, în limitele permise de izvoare – la întrebările pe care cititorul și le-ar putea pune pe baza celor schițate mai sus: cine sunt secuii? Unde trăiesc, de unde se trag, cine sunt strămoșii lor? Ce i-a deosebit sau îi deosebește și azi de restul maghiarilor? Și nu în ultimul rând: ce a fost, ce rost a avut, cum și cât a funcționat autonomia secuiască (foarte dezbătută în zilele noastre)?

Să nu uităm: obiectivitatea istorică perfectă este ceva de domeniul utopiei. Dacă la nivelul gândirii raționale reușim să depășim dilema lui Nicolae Iorga („Ce fac eu

cu adevărul când e vorba de țara mea!“), ea ar putea să-și fi făcut loc în subconștientul nostru. Noi toți – autori și cititori deopotrivă – suntem mânați de sentimente și preconcepții inevitabile, ce emană din condiția noastră socială, națională, respectiv din educația de care am avut parte. Încercând să scăpăm din capcanele acestora, am putea fi prinși în altele. Conștientizând însă acest lucru, vom fi cu un pas mai aproape de adevăr.

* Citat în Giurescu, 1937, p. 49.

Medişoru Mare, aşezare submontană, scaunul Odorhei, județul Harghita.
(Foto: Károly Szabó)

Vârşag, aşezare montană de pe platoul Harghitei.
(Foto: Gusztáv-Mihály Hermann)

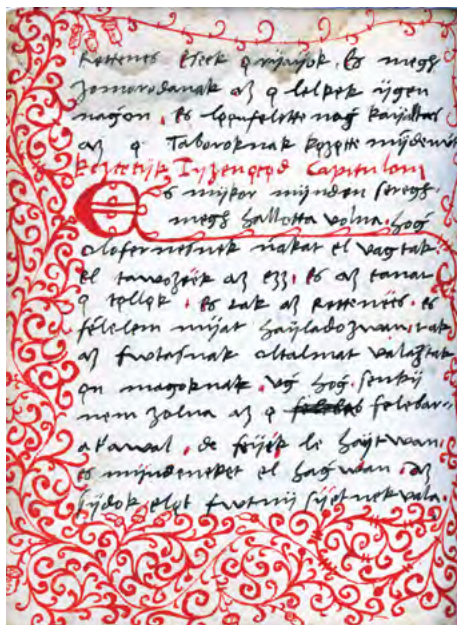
Reprezentări de plug, sfârșitul secolului al XV-lea, Dârjiu (Harghita).
(Foto: Elek Benkő; reprodusă în Benkő, 2016, p. 256)

Biserica fortificată de la Cârța, secolul al XV-lea, scaunul Ciuc (Harghita).
(Foto: Ödön Balázs)

Legenda Sfântului Ladislav (detaliu), 1419.
Biserica unitariană de la Dârjiu. (Foto: Károly Szabó)

Pagină din Codicele de la Odorhei (1526),
aflat la Parohia Romano-Catolică, Odorheiu Secuiesc.

Rezső Haáz, *Cetatea Székely Tümadt în secolul al XVI-lea.*
 Muzeul „Haáz Rezső”, Odorheiu Secuiesc. (În epoca în care a fost pictat tabloul,
 cetatea nu mai arăta astfel.)

A gróf Lázárók szárhegyi kastélya. (Rajz. Keleti Gusztáv.)

Gusztáv Keleti, *Castelul Lázár de la Lăzavea.* Castelul se afla în scaunul filial Giurgeu, azi în județul Harghita. (Gravură reprodușă în Orbán, 1868–1872, vol. II, p. 114)

Conacul Kálnoky din Micloșoara, secolele XVII–XIX, Trei Scaune, județul Covasna.
(Foto: Károly Szabó)

Conform mărturiei autorului, aceasta este prima carte pe care a conceput-o și a scris-o de la bun început în română, nu în maghiară, limba sa maternă. A renunțat la etapa traducerii pentru a se transpune mai ușor în ipostaza cititorului român, căruia îi este în primul rând adresat acest volum și, totodată, căruia i se cere să privească realitățile prezentate din alte perspective decât cele cu care a fost obișnuit.

Istoria secuilor poate avea ea însăși o istorie a ei, dacă ne gândim la discrepanțele evidente dintre opiniile istoricilor privitoare la multe aspecte ale sale: originea secuilor (despre care s-au lansat uneori ipoteze la granița cu literatura științifico-fantastică sau cu teoria conspirației), mentalitățile și profilul lor psihologic, motivațiile și obiceiurile acestora etc. Crezul de la care pornește *O scurtă istorie a secuilor* este că întotdeauna trebuie să discernem între ipotezele de bun-simț și speculații, bazându-ne, pe cât posibil, pe dovezile arheologice și documentare.

